

YAŞANILAN ÇEVRENİN GÖRSEL KÜLTÜRÜ İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Nalan OKAN AKIN (*)

Öz

Bu araştırmada, Resim-İş Eğitimi alan öğretmen adaylarının aldıkları eğitim deneyimlerinden yola çıkarak yaşadıkları şehirle ilgili görsel kültür açısından gözlemlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma Ömer Halisdemir (Niğde) Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Öğretmen adaylarının görüşleriyle sınırlıdır. 2014-2015 eğitim öğretim dönemini kapsayan sanat eğitimi almış, görsel kültür bilincinin olduğu düşünülen 4. sınıf öğrencilerinden oluşan, 25 kişi çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum değerlendirmesi araştırmasıdır. Açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi yapılarak tema ve kodlarına göre sınıflandırılarak tablo haline dönüştürülmüştür. Sonuç olarak; estetik duyarlılığa sahip öğrencilerin bakış açısı ile olumlu ve olumsuz görsel kültür örnekleri belirlenerek, olumsuz olduğunu düşündükleri unsurların düzeltilmesi için yapılabilecekler öneri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Görsel Kültür, Sanat, Estetik, Eğitim, Kültür.

Student Views About the Visual Culture of the Lived Environment

Abstract

In this research, on the basis of the educational experiences of the candidate teachers who had art teaching, the evaluation of their observations in terms of visual culture related to the city where they live in is carried out. The research is limited with the views of candidate teachers of Art Teaching at Ömer Halisdemir (Niğde) University Faculty of Education, Department of Fine Arts Education. 25 people, consisting of fourth-year students who had art teaching and aware of visual culture consciousness, comprising the 2014-2015 academic year, constitute the working group. The study is a case study, which

*) Yrd. Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı
(e-posta: nalanokan@ohu.edu.tr), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2553-722>

is one of the qualitative research methods. An interview form consisting of open-ended questions is applied. The obtained data are classified according to their themes and codes by content analysis and tabulated. As a result, positive and negative examples of visual culture are identified with the viewpoint of students who have aesthetic sensitivity and it is submitted as a suggestion that they can be done to correct the elements, which are considered as negative.

Keywords: Visual Culture, Art, Aesthetic, Education, Culture.

1. GİRİŞ

Her topluma ya da her döneme göre değişen bazı kavramlar vardır. Bunların başında değerler gelir. Timuçin'in de ifadesiyle (2000: 28) her çağ kendi yaşam biçimlerine göre gelişen çeşitli değerleri bağrında taşır. Birçok kavram gibi kültürel değerler de göreceli olduğu gibi dönemseller farklılıklar da gösterir. Kültürel değerlerin oluşumu da toplumun yapısına göre şekillenir.

Kültürel değerler gibi sanatın temelini oluşturan estetik de kişilere göre değişim gösterir. Bir başka deyişle; estetik değer her insana ya da her insan topluluğuna göre değişik anlamlar alır. Bir toplum için değer olan bir başka toplum için değer olmayabilir ya da o ölçüde değerli olmayabilir (Timuçin,2000: 56-57). Kültürel değerler de kendini sanatta bulur.

Her sanat yapıtı bir kültür ürünüdür, kültür düzeyinde insanların buluşma yeridir. Sanat yapıtıyla yüz yüze geldiğimizde birçok sorunla yüz yüze geliriz (Timuçin,2000: 25). Kültür kavramı Erinç'e göre (1995: 11) bireysel kültür, yöresel (bölgesel) kültür, ulusal kültür ve evrensel kültür olarak tanımlanır.

Barnard (2010: 34) görsel ve kültürel olan kavramlarını tanımlar. En kapsamlı görsel olanın tanımını "insanlar tarafından üretilmiş, yorumlanmış, ya da meydana getirilmiş, işlevsel, iletişimsel ve/veya estetik amacı olan her şey şeklinde tanımlar.

Geçmişten günümüze kadar gelen her insan ürünü ve bu gün içinde yaşadığımız çevrede oluşan her şey görsel kültürün parçasıdır. Aslında bu görsel sanatla ilişkisinden dolayı görsel kültür ifadesini kullanabiliriz. Araştırmaya konu olan "görsel kültür" kavramında, tüm bu kültür kavramları içinde görme organı ile ifade edilenler kastedilmektedir.

Görmek basit bir olay değil, bir başarıdır. Çünkü kişiler bir görüşe sahip olarak doğmazlar, ancak, bunu sonradan edinirler. Görüş kazanmak bu nedenle bir ussal başarı olarak görülür (Kırıçoğlu,2005:123). Görmek kavramıyla birlikte algıdan da söz etmek yerinde olacaktır. Algı alanı; içinde yaşanılan, iletişimde bulunulan doğal ve sosyo-kültürel çevreden oluşur. Algılama yetisi ise, genetik yanı bir tarafa bırakılırsa, tamamen, en geniş anlamı ile bir eğitim sürecinin ürünüymiş gibi görünmektedir (Erinç, 1998: 27).

Gerek estetik çevre bilincinin gelişmesi, gerekse sanat ve sanatçıya duyarlı bir toplum oluşmasının tartışmasız tek yolu sanat eğitiminden geçmektedir (Etike, 1996: 24). Sanat

alanında uğraşanların olduğu kadar, tüm halkın da estetik bilincinin oluşmasını da çok önemlidir. Aksi takdirde çevredeki bilinçsiz oluşumlarla gelecek kuşaklara estetik değerlerden yoksun bir dünya bırakılacaktır.

Kırıçoğlu, (2009: 44) çevrenin olabildiğince çeşitli, karmaşık, görsel imgelerle dolu ve istesek de istemesek de bu imgeleri görüp etkisi altında kaldığımızı söylemektedir. Gerçekten de görme farkında olmadan yapılan bir eylemdir. Ve yine fark etmesek de etkisi altında kaldığımız bir durum yaşatmaktadır bize. Sanat alanında uğraşanların yanı sıra halkın da görsel algısının gelişmesi çok önemlidir. Bunu eğitim ortamlarında yapmak pek de mümkün değildir. Herkesin her gün karşı karşıya olduğu çevre içindeki her şey düşünülerek tasarlanması belki de bu durumu daha etkili kılacaktır. Yine Kırıçoğlu'nun da belirttiği gibi (2009: 44); seçkin sanatın yer aldığı müzeler ve galeriler ancak belirli fırsatlar içinde ziyaret edilirken, televizyon, bilgisayar oyunları, satış vitrinleri, tanıtım levhaları, resimli romanlar, çeşitli hazır yiyecek paketlemeleri, giysiler ve daha pek çok popüler nesne okul içinde ve dışında çocukların yaşamında etkin olmaktadır.

Eleştiri açısından sanat eseri ve görsel kültüre bakacak olursak; Balcı'nın da vurguladığı gibi (1996: 19) görsel okuryazarlığın geliştirilmesi için eleştiri, son derece gerekli bir alandır. Bu disiplin olmadan eseri anlamak, keşfetmek, eser hakkında yargıya varmak, kültürü ve kültürleri anlamak mümkün değildir. Görsel sanatların eğitimi anlamında bakılacak olursa; görsel kültür eğitimi, sanat yolu ile eleştirel çözümleme ve görsel farkındalık kazandırma amaçları (Kırıçoğlu, 2009: 48).

Balcı ve Kırıçoğlu'nun da belirttikleri gibi eleştirel bilincin kazandırılması tüm halk için oluşturulması gereklidir. Görsel kültür bilincine sahip bireyler yetiştirmek önemli olduğu gibi, bilinçsiz bu bilince sahip olmayan bireyler için de bunu çevredeki her görsel unsurun yapımında görsel sanatlar uzmanlarının değerlendirmeleri doğrultusunda yapılırsa daha etkili olabilecektir.

2. YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıdır. Büyüköztürk ve diğerlerine göre (2011: 274) bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşımdır. Çalışmada kasıtlı örneklem ile çalışılmıştır. Katılımcılar sanat eğitimi almış ve görsel kültür bilincinin oluştuğu düşünülen 4. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. Katılımcılar tablo 1 de gösterilmiştir. Verilere ulaşmak için 2 uzman görüşüne dayalı bir görüşme formu geliştirilmiştir.

Tablo 1: Katılımcılar ve Görüşme Formu Tablosu

Katılımcılar	Görüşme formu	Sayı
Niğde Üniversitesi Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı 4.sınıf öğrencileri	Görüşme formu	25
Toplam		25

Araştırmada;

1. “Niğde’de bulunan görsel kültür açısından olumlu örnekler nelerdir?”
2. “Niğde’de bulunan görsel kültür açısından olumsuz örnekler nelerdir?”
3. “Niğde’nin görsel kültür açısından durumu nedir?”,
4. “Sanat tarihi eserlerinin Niğde’ye görsel kültür açısından katkısı nasıldır?”,
5. “Niğde’nin görsel kültür zenginliğini etkili hale getirmek ve görsel kültür bilincini arttırmak için yapılabilecekler nelerdir?” sorularına cevap aranmıştır.

Oluşturulan formun yanı sıra bulgular için kodlar oluştururken de yine 2 uzman görüşü alınmıştır. $P(\text{Uzlaşma Yüzdesi}) = \frac{Na(\text{Görüş Birliği})}{[Na(\text{Görüş Birliği}) + Nd(\text{Görüş Ayrılığı})] \times 100}$ formülü kullanılmıştır (Miles&Huberman,1994). $P=89,4$ değeri hesaplanarak güvenilir bulunmuştur.

Tablo 2: Güvenirlik Tablosu

	Kod sayı	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı	Güvenirlik	%
1.Uzman	157	152	18	89,4117647059	89,4
2.Uzman	168				

Veriler içerik analizi yapılarak, kod ve temalarına göre gruplandırılmıştır. Görüşme formuna yönelik temalar ve kodlar tablolar oluşturularak düzenlenip yorumlanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Öğrencilere yöneltilen “Niğde’de bulunan görsel kültür açısından olumlu ve olumsuz örnekler” sorusuna verilen cevapların temaları tablo 3 ve 4 te verilmiştir.

Tablo 3: Niğde’de Bulunan Görsel Kültür Açısından Olumlu Örnekler

Temalar	Kodlar	n (sayı)
Tarihi yapılar	kale	11
	kaledeki saat kulesi	1
	roma havuzu	1
	su kemerleri	1
	gümüşler manastırı	3
	alaaddin cami	1
	eski evler	1
Doğa manzara	fertek kasabası	5
	koyunlu tepesinden manzara	1
	niğde kalesinden manzara	1
	çamardı	1
	demirkazık	1
	karagöl	1
	fertekten görünen ışıklar	1
Sanat eserleri	yeşilburç köyünden manzara	1
	mevandadaki büstler	1
Şehir yaşamı	mevandadaki Atatürk heykeli	1
	öğrenci için küçük şehir	1
	kiralık evler	1
Kişisel durum	sokak lambaları	1
	aşam ışık ve yıldızlar	1
	karın heryeri bembeyaz yapması	1
	bizim ev	1
	hepsi her karesi	1
Toplam		40

Görsel kültür olumlu örneklerin çoğunu tarihi yapılar oluşturmaktadır. “kale, kaledeki saat kulesi, roma havuzu, su kemerleri, gümüşler manastırı, alaaddin cami, eski evler” gibi tarihi yapıların isimlerini belirtmişlerdir. Onu doğa manzaraları takip etmektedir. Bu tema ile ilgili kodlarda ilçeler ve çeşitli manzaralar söylenmiştir. Şehrin dokusuyla ilgili ifadeler belirtilmiştir. Sanat eserleriyle ilgili 2 ifade ise “mevandadaki büstler ve Atatürk Heykeli” şeklindedir.

Tablo 4. Niğde Şehrinde Bulunan Görsel Kültür Açısından Olumsuz Örnekler

Temalar	Kodlar	n(sayı)	
Tarihi yapılar	yok olması	2	10
	işe yaramaması	1	
	bakımsız	6	
	restore edilmemesi	1	
Şehir görüntüsü	şehir yerleşimi	1	19
	kaldırım olmaması	1	
	çöp kutusu az olması	1	
	yollar olmayışı	1	
	çöplerle dolu sokaklar	1	
	temizlik sorunu	1	
	insan kirliliği	1	
	kirlilik	1	
	belediye önündeki havuz	4	
	sinemanın bulunduğu alan	1	
	değerlendirilmeyen alanlar	1	
	yollar	2	
	kaldırımlar bozuk olması	1	
	merkezdeki mezarlık	1	
kaldırımda oluşan çamur kir birikintisi	1		
Doğa manzaraları	akkaya barajı	1	2
	gebere barajı pislikler	1	
Kişisel	nereden başlasam	1	3
	evdeki kirlilik	1	
Sanat eserleri	yaşadığım mahalle	1	3
	keçi ve kadın heykeli	1	
	mezarlıktaki rölyefler	1	3
	sergi salonu yok	1	
Toplam		37	

Olumsuz örneklerde en çok şehrin görüntüleri ifade edilmiştir. Bu kodlar şehir yerleşimi, kaldırım olmaması, çöp kutusu az olması, yollar olmayışı, çöplerle dolu sokaklar, temizlik sorunu, insan kirliliği, kirlilik, belediye önündeki havuz, sinemanın bulunduğu alan, değerlendirilmeyen alanlar, yollar, kaldırımlar bozuk olması, merkezdeki mezarlık, kaldırımda oluşan çamur kir birikintisi şeklindedir. Sonra tarihi yapılar “yok olması, işe

yaramaması, bakımsız, restore edilmemesi kodlarıyla belirtilmiştir. Üniversite ile ilgili ise “barajının pis görünümü, kampüsün ağaç yeşillik az, kampüsteki boş alanlar” söylenmiştir. Sanat eserleri “keçi ve kadın heykeli ile mezarlıktaki rölyefler” ifade edilmiştir. Olumlu olumsuz örneklerin verilerinden hareketle tarihi eserler çoğunlukla olumlu olarak ifade edilirken, olumsuzlarda şehrin görüntüsü ilk sıradadır.

Tablo 5 te Niğde’nin Görsel Kültür açısından durumu ifade edilmiştir.

Tablo 5: Niğde Şehrinde Görsel Kültür Açısından Durumu

Temalar	kodlar	n(sayı)	
Şehrin özellikleri	yetersiz	14	19
	eksik	1	
	imkan az	1	
	ölü bir şehir	1	
	geri kalmış	1	
	uygun değil	1	
Sanat	aktivite yok	1	6
	faaliyet yapanlar hoş karşılanmıyor	1	
	belli gruba yönelik	1	
	sergi yok	2	
	halk ve sanat uzak	1	
Toplum	bilinçsiz	1	5
	ilgisiz	2	
	açık görüşlü değil	1	
	şehir planlama yetersiz	1	
Yöneticiler	sorumlu kişiler bilinçsiz	2	2
Toplam		32	

Tablo 5 e göre şehir özellikleri açısından, sanat açısından ve yöneticiler açısından kodlarda da görüldüğü gibi olumsuz ifadelerle değerlendirme yapılmıştır. En çok şehrin özellikleri açısından olumsuz ifadeler bulunmaktadır.

Tablo 6 da sanat tarihi eserlerinin ne tür katkısı olduğu yer almaktadır.

Tablo 6: Sanat Tarihi Eserlerinin Görsel Kültüre Katkısı

Temalar	Kodlar	n (sayı)
Şehre katkısı	çok katkısı var	1
	olumlu katkı	1
	anlamli kılıyor	1
	zenginleştiriyor	1
	şekilleri ideal	1
Tanıtım	tanıtım yok	3
	çevre illerin ilgisini çekiyor	1
	turistlere tanıtılmıyor	1
	niğdeyi simgeliyor	1
	eserlerden insanlar habersiz	1
Toplum	farkındalık yeni oluşuyor	1
	halk düşüncelerine katkı sağlar	1
	ilgi yok	1
	öğrencilerin görsel sanatlar gelişimine katkı sağlıyor	1
	zamanla artacak	1
	korumaya yeni başlandı	1
	amaçsız kullanım	1
Toplam		19

Tablo 6 ya göre birbirine yakın değerlerle ifadesini bulan temalar, “şehir katkısı, tanıtım ve topluma katkısı” şeklindedir. Sanat tarihi eserleri hem topluma hem de şehre katkı sağlamaktadır ifadeleri dikkat çekicidir. Son olarak tablo 7 de araştırmannın önerilerine de katkı yapacak veriler sunulmuştur.

Tablo 7: Görsel Kültür Zenginliği İçin Yapılabilecekler

Temalar	Kodlar	n(sayı)	
Şehir	planlamacılık olmalı	2	2
	dikkat çekici aktiviteler yapılmalı	1	
	önemli sanatçılar getirilebilir	1	
	yarışmalar yapılmalı	1	
	sanatla ilgili tanıtım yapılmalı	1	
	sanat aktiviteleri olmalı	1	8
	sergi alanıyla sınırlı kalmamalı	1	
	sokak sergileri yapılmalı	1	
Tarihi eserler	galeriler açılmalı	1	
	kültürel mirasa sahip çıkılmalı	1	
	restore edilip	1	
	dikkat çekici hale getirilmeli	2	5
	halka açılmalı	1	
Toplum	gönüllü halk	1	
	yönlendirilmeli	1	
	bilgilendirilmeli	1	
	sanatla ilgili görevler verilmeli	1	6
	düşünce yapısı değiştirilmeli	1	
	bilinçlendirilmeli	1	
	seviyesi artırılmalı	1	
Eğitim	imkanlar artırılmalı	1	3
	üniversite gençleri aktif olmalı	1	
	Toplam	24	

Genel olarak tema açısından; “şehir, sanat, tarihi eserler, toplum ve eğitim” açısından önerilerini belirtmişlerdir. Daha detaylı olarak kodlara bakıldığında ise; şehir açısından planlamacılık olması gerektiği görüşü vardır. Sanat açısından ise sanatsal aktivitelerin olması gerektiği ifadeleri ortaya çıkmaktadır. Tarihi eserler açısından bakıldığında da onların bakılması ve işlevsel hale dönüştürülmesi ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Toplum açısından ise bilinçlendirilmesi önemli ifadeler olarak ortaya çıkmıştır. Eğitim açısından da genel anlamda insanların eğitilmesi ve üniversite gençlerinin aktif olması gerekliliği görülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Görsel sanatlar eğitimi alan öğrencilerin bakış açısından, bu şehre görsel kültür anlamında katkı sağlayan ilin özellikle tarihi eserleridir. Bunun yanı sıra doğa güzellikleri de yer almaktadır. Olumsuz örnekleri ise şehrin bakımsız görüntüsü oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra tarihi eserlerin bakımsız oluşu da yer almaktadır. Tarihi eserler hem olumlu katkı

sağlarken, bakımsız oluşu da görsel kültür açısından önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Aynı zamanda şehrin görüntüsünün olumsuzlukları da şehrin görsel kültür imajı için dikkat edilmesi gereken bir başka noktadır. Doğa manzaralarının da şehre katkısı önemlidir. Ancak onların da bakımsız oluşu ve korunmayışı olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Son olarak sanat eserleri açısından şehrin genel yapısında çok fazla örnek olmayışı ve olanların da bilinçsiz yapılarak görsel kirlilik yarattığı ortaya çıkmaktadır.

Estetik eğitim almış bilinçli bir grubun katılımcı olduğu bu çalışmada ortaya koyulan ifadeler bu şehrin doğa ve tarih kaynaklı güzelliklerinin yeterince korunmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu ifade edilen olumsuzluklar yine bu bilinçli katılımcı grubun ifadeleri ile yapılabilecekler aşağıda öneri olarak sunulmuştur.

Tarihi eserler restorasyon ve konservasyonları yapılabilir. Aynı zamanda halka açılarak işlevsel hale getirilerek tanıtımları yapılabilir. Doğa manzaralarının bakımsız durumları giderilerek, işlevsel hale getirilebilir.

Şehrin genel dokusunu bozan bakımsız kaldırımlar, kirlilikler için çözüm önerileri geliştirilebilir. Yeni oluşturulacak evler yollar planlı şehircilik anlayışı ile tasarlanarak ve doğal görünümü ve tarihi dokuyu bozmayacak şekilde yapılabilir.

Şehrin genel dokusuna uygun ve çevresiyle birlikte uyumlu sanat eserler oluşturulabilir. Yapılacak sanat eserleri için uzman görüşleri alınabilir. Sanat sergilerinin yapılabilmesi ve halk ile sanat eserlerinin buluşturulması için resim galerileri açılarak nitelikli sergiler düzenlenebilir. Bu şekilde toplumda görsel kültürü koruma ve geliştirme bilinci oluşturulabilir.

Kaynakça

- Barnard, M. (2010). *Sanat, tasarım ve görsel kültür*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Balcı, Y. B. (1996). Sanat eğitiminde yeni bir yönetsel yaklaşım: Resim-iş eğitimi= sanat eğitimi=estetik+sanat eleştirisi+sanat tarihi+uygulama. *Milli Eğitim*, 131, 18-19.
- Büyüköztürk, Şener and Quoted. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Erinç, Sıtkı M. (1995). *Kültür sanat sanat kültür*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Erinç, Sıtkı M. (1998). *Sanatın boyutları*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Etike, S. (1996). Sanat eğitiminde çocuğa ve gence sanattan anlayan bir kişilik kazandırmak hedeflenir. *Milli Eğitim*, 131, 23-24.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Kırıçoğlu, O.T.(2009). *Sanat kültür yaratıcılık*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Quantative data analysis* London: Sage Publication.
- Timuçin, A. (2000). *Estetik*. İstanbul: Bulut Yayınları.